

Förslag till lokal- och verksamhetsförändringar för Primärvården

2017-03-07

Sammanfattning

Primärvården som drivs i egen regi arbetar efter den inriktning för hälso- och sjukvården som anges i Regionplan och budget (RPB) för 2017-2019:

”Vården ska ges efter behov, vara jämlik och jämställd och kännetecknas av god kvalitet och hög tillgänglighet oberoende av socioekonomiska eller andra faktorer.”

I ärendet Nivåstrukturerings av vården (Dnr LS2016-0480) anges

”En översyn av strukturen för Primärvårdens egna vårdcentraler och mottagningar bör ske med syfte att uppnå en ökad effektivisering med en organisation anpassad till patienternas behov och ett ökat ansvar för vård som idag bedrivs vid sjukhus.”

För att förverkliga inriktning och målsättningar behöver Primärvården genomföra en rad förändringar. Därför föreslås följande:

- Journottagningarnas öppettider i Tierp och Östhammar förändras från den 1 september 2017 under vardagar till klockan 17-21 och under helger till klockan 9-18.
- All kontakt med Primärvårdens journottagningar i Tierp, Östhammar och Enköping ska föregås av kontakt med 1177 Vårdguiden.
- Distriktssköterskemottagningen i Morgongåva överförs till Heby vårdcentral från sommaren 2017.
- Vårdcentralsfilialen i Rasbo upphör och patienterna hänvisas till Gränbystadens vårdcentral från hösten 2017.
- I det arbete som ska inledas med att ta fram nya vårdcentraler bör Knivsta, Tierp och Alunda prioriteras.
- Arbetet med nya lokaler för Östervåla vårdcentral liksom arbetet med en ny vårdcentral i Almunge ska slutföras.

Förändring av jourmottagningarnas öppettider

Primärvården har i uppdrag att driva jourmottagningar på primärvårdsnivå i Enköping, Tierp och Östhammar. Uppdraget att driva jourmottagning är detsamma som grunduppdraget för vårdcentral, alltså omhändertagande av patienter med akuta besvär på primärvårdsnivå där sjukhusets resurser inte är nödvändiga. Uppdraget finansieras med anslag utanför vårdvalet, vilket för 2017 är ungefär 43 miljoner kronor.

Beslutet om att förändra öppettiderna på jourmottagningarna bottnar i följande nuläge:

- **Få patienter sena kvällar och nätter**

Statistik visar att besöken både på vardagar och helger är mycket få nattetid i både Tierp och Östhammar.

- **Ineffektivt utnyttjande av medarbetare**

Kompetensförsörjning är en nyckelfråga för Primärvården. Medarbetarna behöver vara tillgänglig för den ordinarie vårdcentralens verksamheten under dagtid.

Jourmottagningarna i Tierp respektive Östhammar bemannas av en läkare, en sjuksköterska och en undersköterska på vardera ort.

- **Utvecklad ambulanssjukvård**

Sköterskebemannade ambulanser har minskat behovet av närhet till vårdcentral vid akuta besvär.

- **Utvecklad rådgivning via 1177 och e-tjänster dygnet runt**

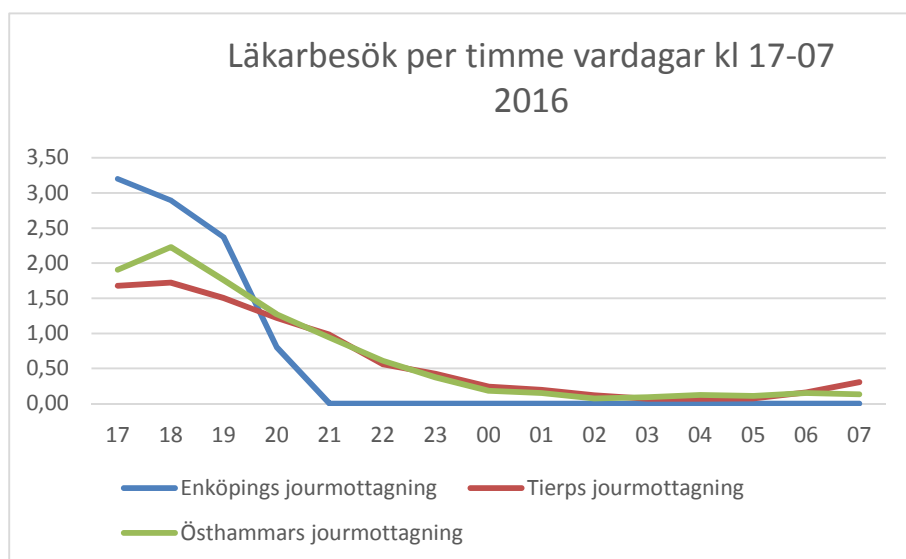
1177:s rådgivning via telefon och webb är tillgänglig dygnet runt och har minskat behovet av jourmottagningar för rådgivning under kvällar och nätter.

Få patienter sena kvällar och nätter

Jourmottagningarna i Tierp och Östhammar har båda öppet vardagar 17-08 samt hela dygnet under helgerna. Man kan ringa till jourmottagningen före sitt besök eller komma dit direkt, utan att först rådgöra med vårdpersonal på mottagningen eller 1177.

Sökmönstret vid de två jourmottagningarna i Tierp och Östhammar är mycket lika. Statistik för helåret 2016 visar att en stor andel av besöken på vardagar infaller mellan klockan 17-21 i både Tierp och Östhammar.

Tabellen till höger visar antalet läkarbesök mellan klockan 17-07 på vardagar.

Statistik för helåret 2016 visar att besöken i Tierp och Östhammar är mycket få nattetid.

Tabellen till höger visar antalet läkarbesök per timme under helgdagar. Mellan 18-07 helger görs cirka 0,4 besök per timme.

Under 2016 gjordes sammanlagt 15 389 besök vid jourmottagningarna i Tierp, Östhammar och Enköping.

Läkarbesök per timme vardagar 17-21 och 21-07, samt helgdagar 18-07.

Vardagar 17-21	17	18	19	20
Tierps jourmottagning	1,7	1,7	1,5	1,2
Östhammars jourmottagning	1,9	2,2	1,8	1,3

Vardagar 21-07	21	22	23	00	01	02	03	04	05	06	07
Tierps jourmottagning	0,98	0,56	0,43	0,24	0,20	0,12	0,07	0,07	0,08	0,16	0,30
Östhammars jourmottagning	0,94	0,61	0,38	0,18	0,15	0,08	0,09	0,12	0,11	0,15	0,13

Helgdagar 18-08	18	19	20	21	22	23	00	01	02	03	04	05	06	07
Tierps jourmottagning	1,31	1,42	0,90	0,81	0,64	0,40	0,39	0,23	0,15	0,19	0,15	0,13	0,13	0,24
Östhammars jourmottagning	1,56	1,55	1,08	0,98	0,85	0,42	0,33	0,19	0,19	0,13	0,12	0,14	0,14	0,28

Sammanställning ovan visar antalet läkarbesök per timme kvällar och nätter under år 2016. Där framgår att det är mycket få besök nattetid vid båda jourmottagningarna, både vardagar och helger.

Analys av åldersfördelningen nattetid visar att sökmönstret för äldre över 70 år liksom för gruppen barn <12 år följer det totala mönstret, vilket innebär att den största andelen besök på vardagar inträffar under den tidiga kvällen samt dagtid under helger.

De vanligaste sökorsakerna, både kvällstid och nattetid, är infektionsrelaterade besvär. Under nätterna, klockan 00-08, dominerar infektioner, lättare skador och olika typer av magrelaterade besvär.

Jourmottagningen i Enköping har öppet vardagar kl 17-21 samt helger 9-18. Besöken på Enköpings jourmottagning bokas via 1177. Trots betydligt kortare öppettider än i Tierp och Östhammar, är antalet patientbesök förhållandevis högt i Enköping. Noteras bör att jourmottagningen i Enköping ligger i samma byggnad som lasarettets akutmottagning, vilket innebär att sårskador och behandlingskrävande åkommor som akuta astmaanfall hänvisas till akutmottagningen. Andelen äldre är lägre på Enköpings jourmottagning jämfört med Tierp och Östhammar. Därmed dominerar sannolikt snabbare jourbesök på Enköpings jourmottagning, som bemannas av undersköterska och läkare, men inte av sjuksköterska.

Förändrade öppettider kommer sannolikt att innebära att många av de som idag söker jourmottagning i Tierp eller Östhammar under sena kvällar och nätter tidigarelägger sitt besök och att de som söker vård under tidiga morgontimmar senarelägger besöket tills vårdcentralen öppnar kl 8.00.

Ineffektivt utnyttjande av medarbetare

Jourmottagningarna i Tierp och Östhammar bemannas med en läkare, en sjuksköterska och en undersköterska. De medarbetare som är anställda i Primärvården och som arbetar kväll, natt eller helg på jourmottagningen har i enlighet med arbetstidslagen rätt till dygnsvila och veckovila. Detta innebär att de kan vara lediga påföljande dag, vilket innebär att vårdcentralen dagtid kan få färre medarbetare i tjänst. Under 2015 tog Primärvårdens egna läkare ut komptid, framför allt genererad vid jourmottagningsarbete, motsvarande nästan 10 årsarbetare.

Minskade öppettider vid jourmottagningarna nattetid och under helger frigör såväl läkartid som sköterske- och underskötersketid. Detta ökar tillgängligheten dagtid. Om öppettiderna minskar till samma tider som i Enköping, det vill säga 17-21 vardagar och 9-18 helger, så minskar kostnaderna med 20-25 miljoner kronor per år enligt en översiktlig beräkning.

Utvecklad ambulanssjukvård

Ambulanser är idag bemannade med specialistsjuksköterskor och idag kan behandling av patienten påbörjas redan i ambulansen. Detta tillsammans med förbättrade transportvägar har medfört att behovet av en nära geografisk tillgänglighet till vårdcentral har minskat för just akuta sjukdomstillstånd. I Uppsala län är avstånden jämfört med många andra delar av landet korta.

En manuell genomgång har gjorts från ambulansstationen i Tierp av antal och typ av ambulanstransporter till och från Tierps vårdcentral under perioden januari-april 2016. Sökmönstret är i princip identiskt i Östhammar, varför man kan göra bedömningen att en eventuell nattstängning av jourmottagningarna skulle öka belastningen vid akutmottagningen på Akademiska sjukhuset med i storleksordningen 14 patienter per månad. Enligt uppgift görs ca 4 400 patientbesök totalt per månad vid akutmottagningen

vid Akademiska sjukhuset, vilket innebär att ökningen är marginell.

Utvecklad rådgivning via 1177 och e-tjänster dygnet runt

Rådgivning via 1177 och e-tjänster dygnet runt har utvecklats starkt under senare år, vilket gör att antalet samtal till jourmottagningarna för rådgivning minskat markant. För rådgivning för sjukvårdens medarbetare och kommunala hemsjukvården finns beredskapsjouren under kvällar och helger samt länets akutmottagningar. Om jourverksamheten begränsas nattetid kan både beredskapsjouren liksom de närvårdsvårdavdelningar som finns i respektive kommun vara resurser som kan användas och vid behov utvecklas och förstärkas.

En genomgång av sökorsaker vid jourmottagningarna i Tierp och Östhammar visar att många patienter sannolikt hade blivit hjälpta genom ett samtal med 1177 för bedömning och egenvårdsråd. Då alla besök vid jourmottagningarna föreslås föregås av en kontakt med 1177 kommer sannolikt sökmönstret att ändras. De diagnoser som dominerar på jourmottagningarna idag kräver sällan omedelbar vård utan kan ofta vänta till följande dag.

En genomgång av de tillgängliga data som finns för hela landet avseende jourmottagningar på primärvårdsnivå visar att de flesta landsting/regioner har valt att ha tydlig information om att patienten *måste* ringa 1177 för bedömning och tidsbokning *före* sitt besök på jourmottagningen. Genomgången visar att i princip inga jourmottagningar har öppet efter kl 23. Några landsting verkar inte ha jourmottagning på primärvårdsnivå öppen på vardagskvällar, utan har enbart öppet helger.

Förslag

Mot bakgrund av vad som ovan redovisats om bland annat besöksfrekvens, utveckling av ambulanssjukvård, rådgivning via 1177 och olika e-tjänster föreslås följande:

- Jourmottagningarnas öppettider i Tierp och Östhammar förändras från den 1 september 2017 under vardagar till klockan 17-21 och under helger till klockan 9-18.
- All kontakt med Primärvårdens jourmottagningar i Tierp, Östhammar och Enköpingska föregås av kontakt med 1177 Vårdguiden.

Av- och nyetableringar av vårdcentraler och mottagningar

Primärvården vill på sikt skapa en långsiktig och robust framtida vårdstruktur för primärvårdsnivån i länet och erbjuda en trygg och effektiv primärvård som håller god kvalitet, möjliggör teamarbete och säkerställer att patienten får tillgång till primärvårdens hela kompetens. Första linjens vård ska finnas nära länets invånare men närhetsprincipen ska balanseras mot patientsäkerhet, kvalitet och de ekonomiska ramarna som finns.

Primärvården står inför en rad utmaningar och möjligheter, vilka förenklat kan sammanfattas i följande punkter:

- Svårigheter att rekrytera

Svårigheter finns att rekrytera medarbetare till vårdcentralerna. Vårdyrken kommer även framgent vara bristyrken. Mindre enheter leder till delade tjänster och ökad sårbarhet. Det är också svårt att rekrytera till mindre enheter, eftersom de flesta föredrar en större arbetsplats med kollegor.

- Svårigheter att erbjuda utbildningsplatser

Det är idag svårt att erbjuda verksamhetsförlagd utbildning för studenter. Behovet av fler distriktsläkare bör mötas med fler utbildningsplatser. Utbildningsenhet för ST-läkare kräver minst två specialistkompetenta läkare i allmänmedicin per vårdcentral, vilket gör att flera av Primärvårdens mindre enheter inte kan ta emot ST-läkare.

- Många lokaler i dåligt skick

Det är stora underhållsbehov i många lokaler och lokalproblemen tar fokus och kraft från verksamheten. Primärvården har lokaler med inomhusmiljöproblem och lokaler som inte uppfyller tillgänglighetsreglerna. Att behålla lokalerna i nuvarande skick är inget alternativ eftersom underhållet redan idag är eftersatt.

- Stora skillnader mellan vårdcentralernas storlek och geografiska placering

De största vårdcentralerna har 16 000 listade och den minsta filialen 747. Det är stora skillnader mellan antalet invånare per vårdcentral i respektive kommun. Detta påverkar vårdgivarens förutsättningar att erbjuda jämlik vård.

- Snabb befolkningsökning väntas

Under den kommande 15-årsperioden väntas en tillväxt med 65 000 invånare i Uppsala kommun och 7 000 invånare i Knivsta. Samtliga kommuner i Uppsala län förväntas växa, totalt med cirka 90 000 invånare.

- Stora resurser går till dygnet-runt-öppna jourmottagningar

De dygnet-runt-öppna jourmottagningarna i Tierp och Östhammar har få besökare nattetid. Kvällar och nätter är vanligaste diagnosgrupperna övre luftvägsinfektioner och magbesvär.

- Fortsatta effektiviseringskrav

Primärvårdens effektiviseringskrav om 1 procent årligen (8 mnkr) 2017, 2018 och 2019 måste hanteras. Möjligheter till sparande med ”osthyvel” respektive ytterligare produktionsökningar inom Primärvården bedöms som uttömda.

- E-hälsa och e-tjänster

Snabb utveckling av 1177 med råd om vård på webben, dygnet-runt-öppen rådgivningstjänst samt allt fler e-tjänster, exempelvis receptförnyelse, journal på nätet samt boka/avboka tid. Utveckling av e-hälsa med exempelvis konsultation via nätet. Tillgänglighet till vård behöver inte längre betyda närhet till fysisk vårdcentral. Samtidigt är det en utmaning att få organisationen att nyttja de nya möjligheterna.

- Vården i övrigt utvecklas

Ambulanssjukvården har utvecklats mycket under senare år. Allt mer vård kan bedrivas i hemmet, nära patienten. Vårdstyrelsen har initierat ett arbete med att se över hur primärvården i länet kan utvecklas med nya lösningar i form av nära vård och mobila

verksamheter för att möta dagens och framtidens behov av vård. Ett arbete pågår med att utveckla och införa mobila team i alla länets kommuner.

Förslag

Mot bakgrund av vad som ovan redovisats behöver Primärvården successivt förändra sin struktur. Därför föreslås att:

1. Distriktssköterskemottagningen i Morgongåva överförs till Heby vårdcentral från sommaren 2017.

Distriktssköterskemottagningen i Morgongåva har verksamhet enbart två dagar i veckan i form av barnvårdscentral. Heby vårdcentral ligger 6 km bort med goda kommunikationer och där finns en fullstor vårdcentral dit resurserna koncentreras. Det är svårt att rekrytera medarbetare till små enheter. Lokalerna i Morgongåva är inte i bra skick.

2. Vårdcentralsfilialen i Rasbo upphör och patienterna hänvisas till Gränbystadens vårdcentral från hösten 2017.

Rasbo vårdcentral erbjuder sedan ett par år tillbaka enbart distriktssköterskeverksamhet. Tidigare har funnits läkare på vårdcentralen, men idag finns inga läkare kvar då det har varit svårt att rekrytera medarbetare till små enheter. Verksamheten överförs till Gränbystadens vårdcentral som öppnar i helt nybyggda lokaler från hösten 2017. Det går regelbunden busstrafik mellan Rasbo och Gränbystaden.

3. Primärvårdens verksamheter i Knivsta, Tierp och Alunda ska förstärkas genom att ett arbete med nya vårdcentrallokaler ska inledas.

Ändamålsenliga lokaler är en nödvändighet för att kunna bedriva en yteffektiv och ändamålsenlig verksamhet. Flera av Primärvårdens lokaler behöver ersättas med nya lokaler i syfte att förbättra arbetsmiljö, flöden, effektivitet och tillgänglighet. I första hand prioriteras Knivsta, Tierp och Alunda. Frågan hanteras inom ramen för den pågående fastighetsinvesteringsprocessen.

4. Arbetet med nya lokaler för Östervåla vårdcentral liksom arbetet med en ny vårdcentral i Almunge ska slutföras.

Östervåla vårdcentral finns idag i väl fungerande paviljonger, men en permanent lösning krävs. Arbetet med en ny vårdcentral i Almunge, som ersätter vårdcentralerna i Knutby och Länna, ska slutföras.